

มหาสุตโตม

หลวงวิจิตรวาทการ

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระเทพโฆสโณ (โสม สุวาทิต)
ข้าราชการกรมศิลปากร

๒๔๘๓

กรมศิลปากร

๑๒

มหาสุตโตม

หลวงวิจิตรวาทการ

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระเทพสิทธิโพนธะ (โสม สุวาทิต)
ข้าราชการกรมตีสป่ากร

๒๔๘๓

313

294.31883

8/24/88

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111004155592

คำนำ

ในงานศพพระเพลิงไฟวาระ ข้าพเจ้าตั้งใจจะให้พิมพ์หนังสือ
เรื่องใดเรื่องหนึ่งแจกเป็นที่ระลึก แต่การที่จะให้หนังสือเรื่อง
อะไรนั้นเป็นปัญหายากอยู่เสมอ เผอิญนึกได้ว่าพระเพลิงไฟวาระ
นามตัวชื่อโสม ก็ทำให้ข้าพเจ้าระลึกได้ถึงเรื่อง มหาสุตโสม
ซึ่งเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าชอบมากเรื่องหนึ่ง จึงได้นำมาพิมพ์เป็นเล่ม
ที่แจกอยู่นี้

เรื่องมหาสุตโสม เป็นชาดกของเก่า ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม
อาจารย์ของข้าพเจ้าได้เคยปรารภกับข้าพเจ้าหลายครั้งว่าเป็น เรื่อง
ดีนัก และท่านได้แปลออกเป็นภาษาไทย เมื่อราว ๑๐ ปี
มาแล้ว ข้าพเจ้าได้อ่านตลอดแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องดีจริง ใครจะ
ให้นักอ่านหนังสือได้อ่านเรื่องนี้มากๆ แต่คำแปลของท่านเจ้า
คุณอาจารย์ได้แปลอย่างพยายามรักษาดั้งเดิมไว้ และแปลโดย
ตั้งใจจะให้พิมพ์เป็นหนังสือสำหรับผู้อ่านที่เคยเล่าเรียนทางธรรม และ
ภาษาศาสตร์อย่างสูงมาแล้ว ส่วนผู้อ่านทั่วไปจะเข้าใจยาก ข้าพเจ้า
ใครจะให้พิมพ์ฉบับอ่านง่าย ๆ ไว้อีกสักฉบับหนึ่ง สำหรับนักอ่าน
ทั่วไป จึงได้ให้นางวิจิตรวาทการ ถอดความลงเป็นภาษาง่าย
อย่างชนิด Paraphrase ดังที่พิมพ์ในหนังสือเล่มนี้

เรื่องมหาสุตโสมนี้ ข้าพเจ้าได้ลงแต่งเป็นละครแสดงเป็น
พิเศษครั้งหนึ่งในวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่งเป็นวันเกิด

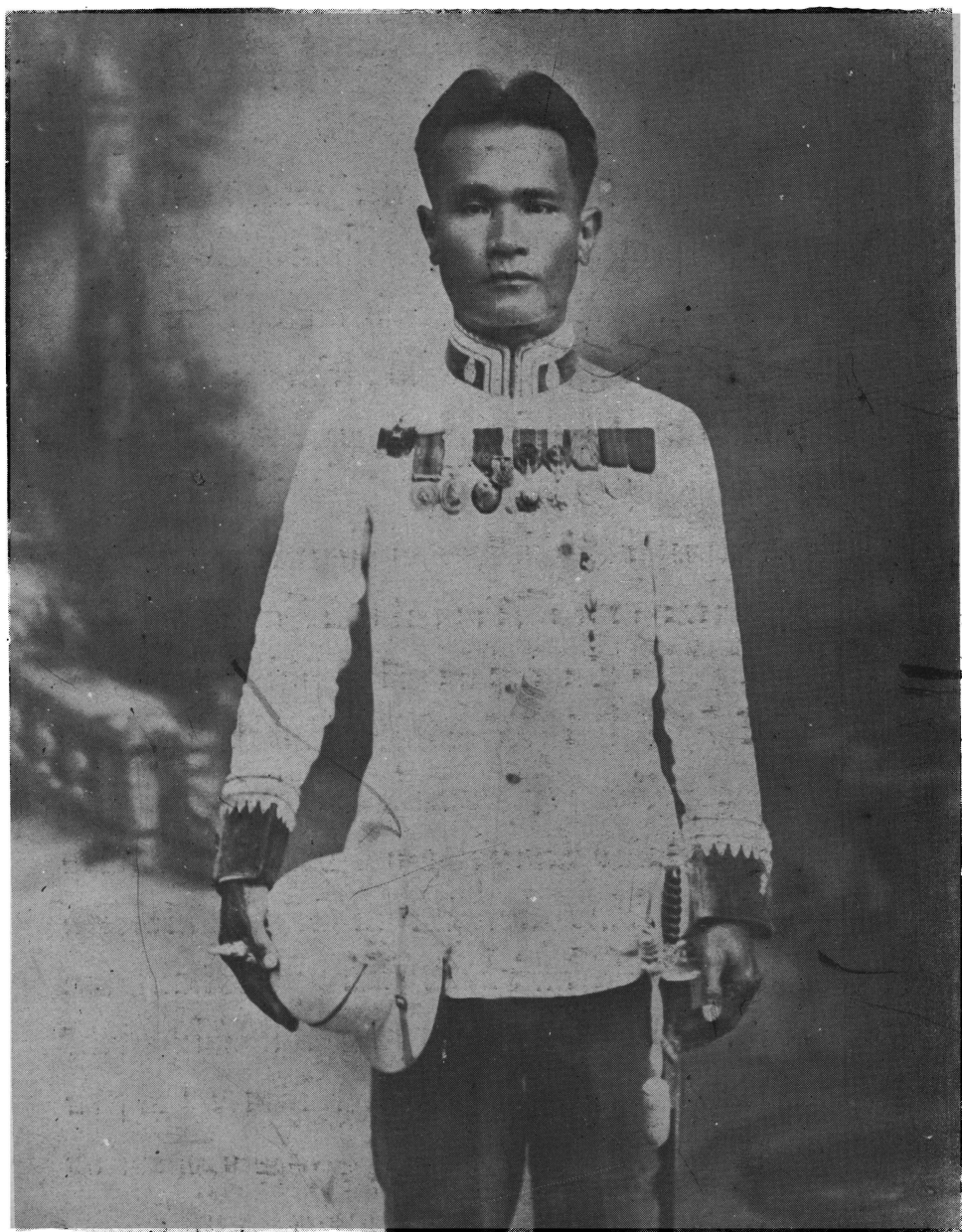
ของเจ้าคุณพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี มีอายุครบ ๕๐ ปี
 แม้ทำเป็นละครสั้นๆ ก็ปรากฏว่ามีผู้พอใจมาก ข้าพเจ้าจึงหวังว่า
 ผู้ที่ได้พบอ่านหนังสือเล่มนี้ คงเห็นพ้องกับข้าพเจ้าว่า เรื่อง
 “มหาสุตโสม” เป็นเรื่องดีน่าอ่านเรื่องหนึ่ง และถ้าค่อยๆ
 อ่านไปด้วยความพินิจพิเคราะห์แต่ต้นจนจบ ก็จะเห็นคุณค่าอย่าง
 สูงทางวรรณคดีของเรื่องนี้ ข้าพเจ้าขอแนะนำไว้อีกอย่างหนึ่งว่า
 เมื่ออ่านจะสบายที่พิมพ์ครั้งแรกแล้ว ควรพยายามอ่านฉบับสูง
 ซึ่งเป็นฉบับของท่านเจ้าคุณอาจารย์ จะได้พบอรรถรสและได้
 ความรู้แจ้งกระจ่างขึ้นอีกเป็นอันมาก

ในส่วนตัวพระเพลิงไฟระเระได้รับราชการมาอย่างไร ปรากฏ
 อยู่ในประวัติซึ่งเจ้าหน้าที่เรียบเรียงพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้ว
 ในสมัยที่ข้าพเจ้ามาเป็นอธิบดี ได้ใช้พระเพลิงไฟระเระเป็นแรง
 สำคัญในการจัดบันทึกดนตรีไทยเป็นโน้ตสากล พระเพลิงไฟระเระ
 เป็นผู้มีความรู้ทางดนตรีไทยเป็นอย่างสูง และเมื่อมาถึงแก่กรรม
 ลงในขณะที่ทางราชการยังต้องอาศัยความรู้ของพระเพลิงไฟระเระ
 อยู่เป็นอันมากเช่นนั้น จึงนับเป็นที่น่าเสียใจยิ่งนัก

ขอกุศลบุญราศีอันเกิดแต่การเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ จง
 บรรลุผลเป็นสุขประโยชน์แก่ท่านผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเทอญ.

ธีรพรหม

กรมศิลปากร ๑๔ เมษายน ๒๕๔๑

พระเพลิงไพรเราะ (โสม สุวาทิต)

๒๔๓๑ - ๒๔๘๐

ประวัติพระเพลิงไฟเราะ

พระเพลิงไฟเราะ (โสม สุวาทิต) เกิดวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ ที่ตำบลบางกอกน้อย อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี นามบิดามารดา นายแก่น นางซ้อย สุวาทิต ศึกษาที่สำนักเรียนโรงเรียนวัดใหม่ ๒ ปี สอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๒

การรับราชการ

- ๑/๘/๕๑ ถึง ๑/๑/๖๓ เป็นพนักงานปีพาทย์ แผนกปีพาทย์ กรมมหาดเล็ก กระทรวงวัง
- ๒๘/๑๒/๖๓ เป็นปลัดกรม กรมปีพาทย์หลวง กรมมหาดเล็ก กระทรวงวัง
- ๑/๑/๖๕ ครูผู้ช่วย กองปีพาทย์หลวง กรมบัญชาการมหาดเล็ก กระทรวงวัง
- ๑/๑๐/๖๕ เป็นปลัดกรม กองปีพาทย์หลวงวง ๒ กรมปีพาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง
- ๑/๑/๗๑ ปลัดกรมชั้น ๓ ปีพาทย์วง ๒ กรมปีพาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง
- ๑/๑/๗๒ หัวหน้าชั้น ๑ ปีพาทย์วง ๑ กรมปีพาทย์และโขนหลวง กระทรวงวัง
- ๑/๗/๗๕ ออกจากการรับพระราชทานบำนาญ

- ๑/๑๒/๓๖ กลับเข้ารับราชการในตำแหน่งครูปี่พาทย์ แผนก
ปี่พาทย์และโขนหลวงกองมหรสพ สำนักงานปลัด
กระทรวงวัง
- ๑/๕/๓๘ ย้ายมาเป็นครูชั้น๒หมวดดุริยางค์ไทย แผนกละคร
และสังคีต สมทบกองศิลปวิทยาการ กรมศิลปากร
กระทรวงธรรมการ (เนื่องจากคณะรัฐมนตรีลงมติ
ให้โอนกิจการกองมหรสพ กระทรวงวัง มาขึ้นแก่
กรมศิลปากร)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- /—/๕๕ เบญจมาภรณ์มงกุฎสยาม
- /—/๕๕ เหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา
- ๓๑/๕/๕๖ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
- ๑๓/๘/๕๓ เหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๕
- ๕/๑๐/๕๘ เหรียญราชรุจิราโหล่ทอง
- ๑/๑๐/๕๙ จัตุรตาภรณ์มงกุฎสยาม
- ๓๑/๕/๖๔ จัตุรตาภรณ์ช้างเผือก
- ๒๘/๑๒/๖๔ เหรียญรัตนาภรณ์ ว.ป.ร. ชั้น ๕
- ๒๐/๑๑/๖๘ เหรียญบำเหน็จความขยันในราชการเสือบ้า ๑๕ ปี

ยศ

- ๒/๘/๕๕ จ่า

ก
บรรพตาศึก

- ๑๘/๑๐/๕๓, ขุนเพลงไฟเราะ
๕/๑/๕๕ หลวงเพลงไฟเราะ
๒๐/๔/๖๐ พระเพลงไฟเราะ
๒๘/๕/๘๐ ถึงแก่กรรมโดยป่วยเป็น โรคกะเพาะอาหารพิการ
คำนวณอายุได้ ๔๕ ปี

มหาสุตโสม

มหาสุตโสมชาดกนี้ ตามคัมภีร์กล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสในเวลาประทับอยู่ในเขตวันมฬาริหาร มูลเหตุที่จะตรัสเรื่องนั้นนั้นปรากฏว่าเป็นเพราะภิกษุทั้งหลาย นั่งสนทนาปรารภกันถึงความมหัศจรรย์ในการที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถทำพระอภิญญาซึ่งแต่ก่อนเป็นโจรใจร้าย ให้กลับใจเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นมหาสาวกองค์หนึ่งของพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งต้องนับว่าเป็นความมหัศจรรย์อย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าได้ทรงสดับข้อสนทนาเรื่องนี้ จึงได้ทรงเล่ามหาสุตโสมชาดก มีข้อความย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง มีพระนามว่าโกรพยะ ทรงราชสมบัติในนครอินทปัตถ์แคว้นกุรุ มีพระโอรสทรงพระนามว่ามหาสุตโสม เมื่อเจริญวัยขึ้น พระชนกก็ทรงส่งไปศึกษากับอาจารย์ที่ศานาโมกข์เมืองคักกสลา ขณะที่เดินทางไป ได้พบกับราชกุมารอีกองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พรหมทัต เป็นโอรสพระเจ้าแผ่นดินกาสิ ทรงราชสมบัติในเมืองพาราณสี ซึ่งพระชนกทรงส่งไปศึกษาวิชาเหมือนกัน ราชกุมารทั้งสององค์จึงสนิทสนมเป็นมิตรกันตลอดเวลาที่ศึกษา มหาสุตโสมเรียนจบก่อน

และกลับเป็นอาจารย์พิเศษสอนพรหมทัตในฐานะเพื่อนที่รักกัน
แต่ महाสุตโสมได้คาดคะเนเห็นแต่เบื้องต้นแล้วว่า เมื่อพรหมทัต
ได้เป็นกษัตริย์ขึ้นจะทำความเดือดร้อนแก่ประชาชนเป็นอันมาก
เวลาจะจากกันไป มหาสุตโสมก็ได้ให้โอวาทแก่พรหมทัตว่า
ถ้าได้เป็นกษัตริย์แล้วเมื่อใด ให้รักษาศีลทุก ๆ วันอุโบสถ
พรหมทัตก็รับคำ

แต่ครั้นเมื่อพรหมทัตได้เป็นกษัตริย์ขึ้นก็ทำความทุกข์เข็ญแก่
พลเมืองจริงดังที่มหาสุตโสมคาดคะเนไว้ มูลเหตุเกิดขึ้นจาก
เรื่องที่ว่า พระเจ้าพรหมทัตโปรดเสวยเนื้อสัตว์อยู่เป็นประจำ
ต้องเสวยทุกวัน ขาดไม่ได้ วันหนึ่งคนทำเครื่องต้นเก็บเนื้อไว้ไม่ดี
สุนัขในวังเอาเนื้อไปกินเสีย เวลาที่ล่วงเลยไปเสียแล้ว หาเนื้อ
ที่ไหนไม่ได้ และคนทำเครื่องต้นยอมทราบดีว่า ถ้าไม่มีเนื้อ
ปรุงอาหารไปถวายก็จะต้องถูกตัดศีรษะ เผลอญมีคนเดียวลงคนหนึ่ง
คนทำเครื่องต้นจึงเชือดเนื้อคนที่เพิ่งตายนั้นปรุงอาหารถวายโดย
ความรีบร้อน พอพระเจ้าพรหมทัตได้เสวย ก็ทรงรู้สึกว่โอหารส
ยิ่งกว่าเนื้อใด ๆ ที่เคยเสวยมาก่อน ใครจะทรงทราบว่าเป็นเนื้อ
อะไร ทรงดำริว่า ถัรับสั่งถามโดยดี คนทำเครื่องต้นคงไม่บอก
ความจริง จึงทรงเกลี้ยทำกรวยคายเนื้อออกจากพระโอษฐ์ทันที

“เนื้อนี้ไม่มีอะไรที่จะเป็นโทษเลยพระเจ้าข้า” คนที่ทำ
เครื่องต้นกราบทูล

พระเจ้าพรหมทัตไม่รับสั่งว่าอะไร ได้คนอื่น ๆ ออกไป

จากที่เสวย เหลือแต่คนที่ทำเครื่องต้นคนเดียว แล้วก็รับสั่งว่า

“ข้ารู้แล้วว่าเนื้อที่ข้ากินเมื่อตะกินไม่มีโทษ แต่ข้าอยากรู้ว่าเนื้ออะไร?”

“ก็เป็นเนื้ออย่างเดียวกับที่พระองค์เคยเสวยมาแต่ในครั้งก่อน ๆ” คนทำเครื่องต้นทูลตอบ

“แต่ในครั้งก่อน ๆ รสไม่เคยดีเหมือนครั้งนี้นะ”

“ข้าพระพุทธเจ้าฟังจะทำได้ดีในวันนี้นะ”

“แต่ในวันก่อน ๆ เองก็ใช้วิธีทำอย่างเดียวกันไม่ใช่หรือ”

คราวนั้นคนทำเครื่องต้นจนเต็ม พระเจ้าพรหมทัตเลยทรงขู่ต่อไปว่า ถ้าไม่บอกความจริงจะประหารชีวิต คนทำเครื่องต้นต้องทูลความจริงว่าเป็นเนื้อมนุษย์

ตั้งแต่นั้นมาพระเจ้าพรหมทัตก็ไม่ยอมเสวยเนื้ออื่น ต้องพระประสงค์เสวยเนื้อมนุษย์ทุกวัน นักโทษในเรือนจำต้องถูกประหาร เอาเนื้อมาทำเครื่องเสวยจนหมด ในที่สุดไม่มีนักโทษก็ต้องแสวงหานักโทษโดยเอาเงินไปทิ้งไว้แล้วก็คอยดูอยู่ พอคนเดินผ่านมาหยิบถุนั้นเข้า ก็ถูกจับหาว่าเป็นผู้ร้าย ลงท้ายต้องเที่ยวแอบฆ่าคนเอาเฉย ๆ เมื่อมีคนตายและหายไปอย่างแปลกประหลาดมาก ๆ เข้า ก็เกิดความเดือดร้อนกันทั่วไป แต่ไม่มีใครทราบเหตุผล เพราะการฆ่าคนทั้งนี้ คนทำเครื่องต้นแอบทำคนเดียว โดยรู้กันกับพระเจ้าพรหมทัตโดยเฉพะ แต่

ในที่สุดคนทำเครื่องต้นพลาดพลั้งกำลังจะฆ่าคนอยู่ก็ถูกจับได้ ผู้ที่จับก็ไม่ทราบว่าเป็นใคร นำตัวไปส่งเสนาบดี มีนามว่า กาฬหัตถี เสนาบดีผู้นั้นรู้จัก ก็เริ่มตั้งกระทู้ถาม

“เหตุไรเจ้าจึงทำกรรมอันร้ายกาจเช่นนั้น เจ้าฆ่าคนเพื่อจะกินเนื้อหรือจะเอาทรัพย์”

“ไม่ใช่เพื่อตัวเอง ไม่ใช่เพื่อทรัพย์ ไม่ใช่เพื่อลูกเมีย สหายญาติ แต่พระจอมภูมิลานายของข้าพเจ้า โปรดเสวยเนื้อชนิดนี้” คนทำเครื่องต้นตอบ

“ดีแล้ว” เสนาบดีว่า “พรุ่งนี้เจ้าจงให้การเช่นนั้นแก่เรา นะเพาะพระพักตร์พระเจ้าอยู่หัว”

เสนาบดีสั่งให้จำขังคนทำเครื่องต้นไว้อย่างแน่นหนาจนตลอดคืน คินนั้นพระเจ้าพรหมทัตไม่มีเนื้อเสวย ทรงกลัดกลุ้มตลอดรุ่ง พอรุ่งเช้าขึ้น เสนาบดีเข้าเฝ้านำตัวคนที่ทำเครื่องต้นเข้าไปด้วย พระเจ้าพรหมทัตก็ทรงทราบเรื่องตลอด

“ท่านได้ทำราชกิจยากที่คนอื่นจะทำได้” พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งประชดแก่เสนาบดี “ใจอ่อนถ่มไปไม่จับ มาจับคนของเราเอง”

เสนาบดีรู้ว่าพระเจ้าพรหมทัตกำลังทรงหิว และเสนาบดีก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ถ้าตนทำการรุนแรงไป เนื้อของตนเองก็จะ เป็นของเสวยก่อนคนอื่น ฉะนั้นจึงต้องหาทางปลอบประโลมพระทัย โดยเล่านิยายถวายเป็นดังต่อไปนี้

ในมหาสมุทรแห่งหนึ่ง เป็นที่อาศัยของปลาใหญ่ ซึ่งตามปกติย่อมจะกินหินและสาหร่ายทะเลเป็นอาหาร ต่อมาฝูงปลาทั้งหลายก็ยกปลาใหญ่ตัวหนึ่งชื่อ “อานนท์” ให้เป็นเจ้าของปลาทั้งหมด ปลาอื่นๆ ก็ไปคอยเฝ้าปฏิบัติปลาอานนท์นั้นทุกเช้าเย็นด้วยความสามัคคี อยู่มาวันหนึ่ง ปลาอานนท์ได้ไปกินสาหร่ายตามภูเขา บังเอิญกินปลาตัวหนึ่งเข้าไปโดยมิได้เจตนา รสของเนื้อปลาร่อยมาก รู้สึกผิดปกติ จึงได้คายออกมาดูเห็นเป็นชิ้นปลา ก็รู้สึกเสียดายเวลาที่ล่วงเลยมาแล้ว ที่ได้โง่มาวมกไม่รู้จักกินของอันโอชะรสเช่นนั้น ตั้งแต่นั้นมาจึงใคร่จะกินเนื้อปลาเป็นอาหารทุก ๆ วัน แต่จะทำอย่างไร ในที่สุดก็คิดอุบายได้อย่างหนึ่ง คือในขณะที่พวกปลามาเฝ้าปฏิบัติแล้วลาไป ได้จับตัวหลังที่สุดกินเสียทุกครั้ง ปลาเหล่านั้นจึงถูกกินหมดไปโดยลำดับ ครั้นนานเข้าปลาทั้งหลายเกิดความสงสัยขึ้น มีปลาที่ฉลาดตัวหนึ่ง แฝงตัวอยู่ที่ในหูของปลาอานนท์ ครั้นถึงเวลาที่ฝูงปลาทั้งหลายมาหาแล้วลาไป ปลาอานนท์ก็จับตัวหลังที่สุดกินอย่างเช่นเคย ปลาตัวฉลาดที่แฝงอยู่ที่ใบหูได้เห็นชัดเจน จึงรีบมาบอกแก่พวกพ้องของตนที่ยังเหลืออยู่ เมื่อปลาทั้งหลายได้ทราบเช่นนั้น ต่างก็ตกใจกลัวภัยหนีไปหมด ฉะนั้นปลาอานนท์จึงต้องอดปลา ซึ่งเป็นอาหารที่พึงปรารถนาด้วยนิสสัยชอบรสเนื้อปลาที่สุด ไม่ยอมกินอาหารอื่นอีกต่อไป ยิ่งหิวจัดขึ้นก็ยิ่งเพิ่มความโกรธแค้นมากขึ้น สงสัยนักหนาว่าปลาทั้งหมด

หนีไปอยู่ที่ไหน ได้พยายามแสวงหาก็ไม่พบ ในระหว่าง
เที่ยวหาอยู่ดังนี้ ก็ได้พบหินโสโครกก้อนใหญ่อยู่ในน้ำ คิดว่า
ฝูงปลาที่หายไปคงจะแอบซ่อนอยู่ในหินนี้เอง ด้วยความหิวและ
โกรธจัด จึงได้โอบกอดหินนั้นด้วยเพื่อจะกินปลาให้หมด พอ
โอบแน่นแล้ว ความยาวของตัวทำให้แลเห็นหาง ก็สำคัญว่า
เป็นปลา จึงอุบหางของตนเอง แล้วกัดเคี้ยว จนได้รับ
ความทุกข์เวทนาอย่างสาหัส เลือดหลังละลายกับน้ำไหลกระจาย
ไป เมื่อปลาอื่น ๆ ได้กลิ่นเลือดเข้า ต่างก็พากันมาฟอนพื้น
กิน ปลาอาณันท์ไม่สามารถจะดำรงชีพต่อไปได้ ก็ขาดใจตายลง
ในไม่ช้า

เมื่อเสนาบดีได้เล่านิยายเรื่องนี้จบลงแล้ว จึงทูลต่อไปว่า
“พระองค์เป็นผู้ชอบเสวยเนื้อมนุษย์ ถ้ายังไม่ละทิ้งนิสัยอันนี้
ก็คงจะทรงเป็นเหมือนปลาอาณันท์ที่ได้ตายไปแล้ว พระองค์
จะต้องทั้งพระโอรสพระธิดาและพระประยูรญาติ ขอพระองค์
อย่าได้ทรงทำแค้นแคว้นให้ว่างเปล่าเหมือนปลานั้นเลย จงเว้น
จากการเสวยเนื้อมนุษย์เสียเถิด มิฉะนั้นพระองค์จะต้องเสวย
พระองค์เอง ”

แต่พระเจ้าพรหมทัตโปรดเนื้อมนุษย์อยู่มาก และทรง
อยากจะแสดงให้เสนาบดีเห็นว่า ไซ้ว่าเสนาบดีจะเล่านิยายเป็น
แต่คนเดียวเมื่อไร พระองค์ก็ทรงเล่านิยายเป็นเหมือนกัน จึง
ได้ทรงซักถามนิยายเรื่องดีกคำบรรพมาเล่าตอบดังนี้

ครั้งหนึ่ง เศรษฐีผู้หนึ่งนามว่า สุชาติ อยู่ในนครพาราณสี ได้นิมนตร์ฤๅษีจากป่าหิมพานต์ให้มาพักอยู่ในสวนของตน ได้จัดแจงถวายอาหารอยู่เสมอ แต่ฤๅษีเหล่านี้บางครั้งก็ไปเที่ยวศึกษาจารตามชนบทไกลเคียงเสีย สุชาติเห็นพวกฤๅษีหายไปตั้ง ๓-๔ วันแล้ว จึงให้บุตรของตนพาไปในสวนที่สำนักของฤๅษีนั้น บังเอิญประจวบกับเวลาที่พวกฤๅษีกำลังฉันชั้นลูกหว่าชนะนิตใหญ่อยู่ บุตรชายที่ไปด้วยแลเห็นจึงอยากกินบ้าง ฤๅษีผู้เป็นเจ้าของคณะสั่งให้ให้แก่นบุตรของสุชาติเศรษฐีนั้น หน่อหนึ่ง พอกินเข้าไปรู้สึกโอชารส จึงรบขอจากพ่ออีก สุชาติผู้พ่อกำลังพึงธรรมอยู่เกรงจะทำความรำคาญให้แก่ผู้ฟังอื่น ๆ จึงรีบพาบุตรกลับบ้าน พอถึงบ้านบุตรก็บอกแก่นบิดาว่า พวกฤๅษีกลับไปป่าหิมพานต์หมดแล้ว หากท่านไม่พบ จงกินผลไม้อย่างอื่นก่อนเถิด สุชาติได้พยายามหา มะม่วง, ขนุน, กล้วย, ผลไม้ต่าง ๆ ที่ดี ๆ ให้กิน แต่บุตรของเขาก็ไม่ปรารถนาจะกินเลยสักอย่างเดียว และไม่ยอมกินอะไรอย่างอื่นด้วย อดอาหารอยู่ ๗ วัน ในที่สุดก็ขาดใจตาย

เสนาบดีเห็นว่า พระราชองค์นี้จะนำอุทาหรณ์อะไรมาแสดง เห็นจะไม่เป็นผล จึงกราบทูลขอให้เลิกการเสวยเนื้อมนุษย์อีก ก็ทรงรับสั่งว่าเลิกไม่ได้ จึงได้กราบทูลต่อไปว่า ถ้าเลิกไม่ได้จริงแล้ว พระองค์ก็คงจะต้องจากราชสมบัติ และพระญาติ พระวงศ์ทั้งหลายเหมือนกับตระกูลเศรษฐีตระกูลหนึ่ง ในเมือง

พารานส์ ครั้นแล้วเสนาบดีก็เล่านิยายต่อไป ความในนิยาย
 เรื่องนี้มีว่า เศรษฐีผู้หนึ่งมีบุตรอยู่คนหนึ่งเป็นที่รักใคร่ของบิดา
 ยิ่งนัก มีเพื่อน ๆ ที่เป็นหนุ่มรุ่นราวคราวเดียวกัน ซึ่งชอบกิน
 เนื้อกินปลาและดื่มสุราทั้งนั้น แต่บุตรเศรษฐีผู้นี้ไม่ชอบกิน
 และดื่มอย่างคนอื่น พวกเพื่อน ๆ ต่างหาอุบายจะให้กินและดื่ม
 สุราให้จงได้ จึงชวนไปเล่นดนตรีกันในงาน พวกเพื่อนไปถึง
 งาน จึงเอาสุราอย่างแรงห่อไว้ในใบบัวหลายห่อด้วยกัน เมื่อ
 ถึงเวลาดื่ม ก็ส่งให้บุตรเศรษฐีนั้นห่อหนึ่ง แล้วต่างก็เจาะห่อ
 ใบบัวดื่มกันอย่างสนุกสนาน และหลอกบุตรเศรษฐีนั้นว่าเป็น
 น้ำผึ้งในใบบัวหวานอร่อยดี บุตรเศรษฐีจึงลองดื่มดูบ้าง พวก
 เพื่อนก็ให้เนื้อบึ่งเป็นเครื่องแกล้ม ทำให้เริ่ดอร่อยมากขึ้น
 บุตรเศรษฐีดื่มจนเมาและรู้สึกพอใจมาก พวกเพื่อน ๆ จึงบอกว่า
 นี่แหละคือสุรา บุตรเศรษฐีเมื่อได้ทราบดังนั้น รู้สึกเสียใจ
 ที่ตนมัวโง่ไม่รู้จักรสสุรามาเสียมานาน จึงได้ขอเพื่อนกินอีกต่อไป
 ลงท้ายก็ชอบสุรายิ่งกว่าสรรพสิ่งใด ๆ เมื่อสุราที่เลี้ยงกันหมดลง
 ก็ถอดแหวนส่งให้ไปซื้อมาดื่มกันตลอดวัน พอถึงบ้าน บิดา
 ทราบว่าบุตรเมาสุราก็เสียใจ ห้ามเท่าไรไม่ฟัง บิดาจึงพาตัวไป
 บอกสาตา ตัดขาดจากเป็นบุตร และไล่ออกจากตระกูลทันที
 ส่วนบุตรมิได้วิตก เพราะรักรสสุรามากกว่าสิ่งอื่น ๆ ตลอดจน
 พ่อแม่ ในไม่ช้าก็กลายเป็นคนขอทาน ทนทุกข์หนัก ๆ เข้า
 ก็เลยตายไป อย่างน่าสังเวชใจยิ่งนัก

แล้วเสนาบดีจึงกราบทูลต่อไปว่า ถ้าพระองค์ไม่ทรงเชื่อฟังแล้ว พระองค์จะต้องถูกเนรเทศเหมือนบุตรเศรษฐีนั้น
ถึงอย่างไรก็ดี พระเจ้าพรหมทัตก็ไม่ยอมเลิกได้ จึงได้ทรงเล่าเรื่องเทียบต่อไปอีก

นิยายต่อไปนี้ ตอนต้นเรื่องอย่างเดียวกับเรื่องที่ทรงเล่าก่อนต่างกันแต่เรื่องนี้เป็นตัวสุชาตเอง ไม่ใช่บุตรเหมือนเรื่องแรก
สุชาตได้เข้าไปในสวนที่สำนักของฤๅษี พังธรรมอยู่จนเย็นแล้ว ท่านเจ้าคณะบอกให้กลับ สุชาตตอบว่าวันนี้อยากจะขอพักอยู่ในสวนนี้ ฤๅษีผู้เป็นเจ้าคณะก่อนอนุญาต ครั้นเวลากลางวัน ท้าวสักกเทวราชซึ่งมีหม่นนางเทพอัปสรแวดล้อม ได้เสด็จไปไหว้พวง
ฤๅษี ที่อยู่ของฤๅษีจึงงามสว่างโชติช่วงไปทั้งศาลา สุชาตเห็นสักกเทวราช และบรรดานางเทพอัปสรเช่นนั้น เกิดความรักใคร่
อยากได้นางเทพอัปสร เมื่อท้าวสักกเทวราชพังธรรมาแล้วก็พากันกลับ
พอรุ่งเช้าสุชาตจึงถามฤๅษี ได้ความว่าสตรีสำอางโฉมเหล่านั้นเป็นเทพอัปสร จึงกลับมาละเมอเพ้อฝัน พวงญาติพี่น้อง
พยายามทำอย่างไร ๆ ก็ไม่เป็นผล ได้แต่งตัวภรรยาและหญิงอื่นมาบอกว่า
เป็นเทพอัปสร ก็ไม่เป็นประโยชน์คงเพ้อเจ้ออยู่ตามเดิม อดอาหารและ
ไม่เป็นอันกินอันนอน ในที่สุดก็ถึงแก่ความตาย ทั้งนี้เพราะเขาอยากได้นางอัปสร จนไม่ยอมกินไม่ยอม
ดื่ม พระองค์เองถ้าไม่ได้เสวยเอนมุษย์ก็เห็นจะต้อง สละชีวิตเหมือนกัน

เสนาบดีเห็นว่าพระราชของเขารักที่จะเสวยเนอมนุษย์ยิ่งกว่ารักชีวิตเสียแล้ว เห็นจะเป็นการลำบากมากที่จะทูลเตือน แต่ก็ยังพยายามเล่านิยายถวายเป็นไปว่า.

ในอดีตกาลมีหงส์เก้าหมื่นตัว กินข้าวสาละและอยู่ในสุวรรณคูหา เขาจิตตคุฏฐ ในฤดูฝนหงส์เหล่านี้ไม่กล้าออกนอกถ้ำตลอด ๔ เดือน เพราะถ้าออกไปก็จะเปียกน้ำทำให้บินไม่ได้ เมื่อจวนจะถึงฤดูฝน จึงเตรียมหาข้าวสาละที่เกิดเองมาเก็บไว้จนเต็มถ้ำ พอถึงฤดูฝนก็เข้าถ้ำกันหมด มีแมลงมุ่มตัวหนึ่งตัวเท่าล่อรถ จึงโยยที่ประตูถ้ำที่หงส์อยู่เดือนละเส้น ๆ โยยของมันเส้นหนึ่งขนาดเท่าเชือกผูกโค พวกหงส์ก็คิดจะทำลายในแมลงมุ่มนั้น จึงได้ให้อาหารแก่หงส์หนุ่มตัวหนึ่ง ๒ ส่วนเพื่อให้มันกำลังมากขึ้น พอสิ้นฤดูฝน หงส์หนุ่มตัวนั้นออกหน้าทำลายโยยแมลงมุ่มนั้นออกไปได้ ทำอย่างนั้นมาเสมอ ต่อมาครั้งหนึ่งบังเอิญฤดูฝนล่าช้าไป ๕ เดือน หงส์เหล่านี้หมดอาหารลง ถึงกับต้องกินไข่กินลูกหงส์ กินหงส์แก่เป็นลำดับมา พอหมดฤดูฝนแมลงมุ่มก็ชักโยยได้ ๕ เส้น หงส์หนุ่มได้อาหารไม่เพียงพอ จึงตัดขาดไปแต่เพียง ๔ เส้นเท่านั้น คิดอยู่ตรงเส้นที่ ๕ เลยถูกแมลงมุ่มเจาะศีรษะต็มเลือดกินเสียหมดทุกตัว ฉะนั้นสกุลของหงส์พวกนี้จึงสูญไป พระองค์ก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่ยอมเลิกเสวยเนอมนุษย์ เขาจะเนรเทศพระองค์แน่นอน

พระราชายังไม่ยอมแพ้ และจะเล่าเรื่องเทียบโต้แย้งต่อไป
 อีก แต่พวกราษฎรทั้งหลายพากันร้องว่า ท่านเสนาบดีจะเอา
 ใจกินเนื้อมนุษย์ไว้ทำไม เนรเทศออกไปเสียจากแว่นแคว้นโดย
 เร็วก็แล้วกัน พระราชาตกพระทัยไม่กล้าเล่าต่อไป เสนาบดีจึง
 ทูลถามอีกว่า พระองค์จะไม่ยอมละการเสวยนี้จริง ๆ หรือ ? พระ
 ราชาก็ยังตรัสตอบว่าไม่ยอม เสนาบดีจึงได้จัดพระสนมกำนัล
 พระราชโอรสและพระธิดาแต่งองค์อย่างงดงามให้ออกมาเฝ้าอยู่
 พร้อมพร้อง แล้วเสนาบดีกราบทูลให้ทอดพระเนตรดูพระญาติวงศ์
 หมู่อำมาตย์และสิริราชสมบัติเหล่านี้ ขออย่าต้องจากไปเสียเลย
 พระราชาก็ยังรับสั่งว่า คนและสมบัติเหล่านี้ไม่เป็นที่รักของพระ
 องค์ไปยิ่งกว่าเนื้อมนุษย์ พระองค์ยอมเสด็จออกจากพระนคร
 ขอแต่ดาบ ๑ เล่ม คนทำเครื่องต้น ภาชนะใบหนึ่งและกระเช้า
 ไปกับพระองค์ เสนาบดีกับราษฎรก็ถวายตามพระประสงค์ พระ
 องค์ก็ถือดาบพาคนทำเครื่องต้น ออกจากพระนครเข้าไปพักอยู่
 ใต้ต้นไทรแห่งหนึ่ง กิจวัตรประจำพระองค์ ก็คือไปยืนดักอยู่
 กลางทาง ฆ่าคนที่ผ่านไปมา แล้วนำมาให้คนทำเครื่องต้นปรุง
 ถวาย ทำอยู่อย่างนี้เสมอ และประกาศนามพระองค์เองว่า เป็น
 ใจกินคนชื่อว่าโปรีสาท (และตั้งแต่นั้นจะเรียกว่า โปรีสาท
 ตลอดไป) พบใครเข้าก็จับคนนั้นเอาศีรษะห้อยลงนำมาให้คนทำ
 เครื่องต้น วันหนึ่งบังเอิญไม่มีคนเดินผ่านทางนั้น จึงไม่มีเนื้อ
 เสวย และความลำบากก็เกิดขึ้น.

“จะอย่างไรดีพระเจ้าข้า” คนทำเครื่องต้นทูลถาม

“ยกหม้อขึ้นเตาเถิด” พระราชาตอบ

คนทำเครื่องต้นรู้สึกขวัญเสียอยู่แล้ว จึงกราบทูลว่า “เนื้อที่ไหน พระเจ้าข้า”

“มีชนา” พระราชาตรัสตอบ

คนทำเครื่องต้นร้องไห้แล้วไปก่อไฟยกหม้อขึ้นเตา เจ้าโปริสาทก็ประหารคนทำเครื่องต้นนั้นด้วยดาบ แล้วก็จัดการปรุงอาหารด้วยพระองค์เอง

ในระหว่งนั้นพราหมณ์เศรษฐีคนหนึ่งมีเกวียน ๕๐๐ เล่ม เดินทางมา พอทราบข่าวว่า โจรโปริสาทคอยฆ่ามนุษย์อยู่กลางทาง จึงจ้างคนให้นำข้ามป่านี้ ให้พวกเกวียนไปหน้าทั้งหมด ตัวเองอาบน้ำแต่งตัวสบายใจแล้ว ก็นั่งรถคันเล็กๆ เฝ้ามองด้วยใจเฝือกตามไปข้างหลัง ในขณะนั้นเจ้าโปริสาทขึ้นต้นไม้มองตรวจดูว่าพอใจคนไหน พอเห็นพราหมณ์เข้าก็อยากจมน้ำลายไหล เพราะดูสะอาดสะอ้านดีกว่าคนอื่นๆ พอพราหมณ์นั้นเข้ามาใกล้ เจ้าโปริสาทก็ลงจากต้นไม้ประกาศนามของตนว่า เป็นโจรโปริสาท แก้วงดาบวิ่งเข้ามา จับพราหมณ์ได้เอาศีรษะห้อยลงข้างหลังแล้วก็แบกไป บังเอิญบุรุษที่กล่าวหาญมีกำลังมากคนหนึ่งวิ่งตามไปโดยเร็ว ทันเข้าโปริสาท เจ้าโปริสาทจึงกระโดดข้ามรั้วหนี พระบาทกระแทกตະเคียนแทงทะลุถึงหลังพระบาท โลหิตไหลนอง บุรุษที่ตามไปเห็นเช่นนั้น จึงร้องบอกพวกพ้องของตน คนทั้ง

หลายจึงติดตามไปพร้อมกัน เจ้าโปริสาทเห็นจะสู้ไม่ได้ จึงปล่อยพราหมณ์เอาตัวรอดไป พวกนั้นก็พาพราหมณ์กลับ

ส่วนเจ้าโปริสาทไปถึงโคนต้นไทรของตนแล้วก็ต้องนอน เพราะปวดแผลมาก จึงได้บ่นรูกขเทวดาว่า ถ้าทำให้แผลหาย ภายใน ๗ วันนี้ได้ ก็จะทำพิธีกรรมด้วยเนื้อและเลือดในคอกของ กษัตริย์ทุกองค์ ภายใน ๗ วันแผลก็หาย จะเป็นด้วยเหตุใดก็ตาม แต่โปริสาทคิดว่าเป็นด้วยอำนาจที่บนบานไว้อย่างแน่นอน คิดจะแก่นจึงไปเที่ยวจับกษัตริย์ต่างๆ มา เว้นแต่มหาสุตโสม ซึ่งในชั้นต้นโปริสาทไม่จับ เพราะยังนับถือว่าเป็นอาจารย์ แต่ลงท้ายเห็นเป็นการผิดข้อบนบาน เพราะยังจับกษัตริย์ในแถบนั้นมาไม่หมด จึงไปจับมหาสุตโสมมาด้วย.

การไปจับพระมหาสุตโสมนั้น มีข้อความที่น่าฟัง

เจ้าโปริสาททรงทราบเวลาที่พระมหาสุตโสมเสด็จสร่งน้ำ เป็นการใหญ่ จึงไปซ่อนตัวอยู่ในสระ เอาใบบัวคลุมศีรษะไว้ และคอยอยู่ในน้ำตลอดเวลา ส่วนพระมหาสุตโสมเมื่อเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว ก็เตรียมเสด็จออก

ในเวลาเดียวกันนี้มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อนันทมาจากเมืองตักกสิลา มีกาถาที่ไพเราะมา ๔ คาถา เข้ามาในพระนครของพระมหาสุตโสม ครั้นเห็นพระราชเสด็จออกจึงเข้าไปเฝ้า พระราชาทอดพระเนตรเห็นครุฑตามได้ความว่า พราหมณ์ผู้นั้นนำธรรมมาเพื่อแสดงแก่พระองค์ เพราะทราบว่าพระองค์ทรงโปรดปราน

ในการศึกษาทางนี้มาก และก็เพื่อความจริง พระองค์ทรงนัดแก่พราหมณ์ด้วยความยินดีว่าพรุ่งนี้จะฟัง เพราะวันนี้จะเสด็จไปสรงน้ำ รับสั่งให้พวกอำมาตย์จัดที่อยู่อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้สำหรับพราหมณ์อย่างบริบูรณ์ แล้วก็เสด็จเข้าสู่พระราชอุทยานพร้อมด้วยขบวนช้าง, ม้า, รถ. เป็นลำดับไป พระราชาทรงเปลื้องเครื่องเสร็จแล้ว ทำพิธี ทรงพระภูษาขับพระองค์ตามพระราชประเพณี ไปริสาทมองดูอยู่ตลอดเวลา ในขณะนั้นไปริสาทจึงคิดได้ว่า ถ้าจะขอให้พระมหาสุตโสมแต่งเครื่องเสร็จคงจะหนักมาก จึงรีบควงดาบเข้าไปใกล้และประกาศนามตนว่าเป็นโจรไปริสาท พวกข้าราชการบริพารต่างตกใจ วิ่งโดนกันล้มระเนระนาด เจ้าไปริสาทจึงจับพระมหาสุตโสม แบกขึ้นนั่งบนบ่าไปกะโดดขึ้นกำแพงแล้วพาหนีด้วยกำลังเร็ว ตอนนั้นท่านผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ว่า เจ้าไปริสาทหาได้นำพระมหาสุตโสมไปโดยวิธีเดียวกับกษัตริย์อื่นๆ ไม่ กล่าวคือ กษัตริย์อื่นๆ ถูกนำไปอย่าไม่ปราณีปราศรัย แต่ส่วนพระมหาสุตโสมได้ถูกแบกไป เพราะถึงอย่างไรก็ยังนับถืออยู่ว่าเป็นอาจารย์ เมื่อพาไปได้ไกลแล้ว เหลือขวามือไม่เห็นใครสามารถตามมาได้ จึงค่อยๆ เดิน แลเห็นหยาดน้ำไหลจากปลายพระศกของพระมหาสุตโสม ซึ่งฟังสงระนัมาใหม่ๆ ตกลงที่อกของคน ก็เข้าใจว่าพระมหาสุตโสมทรงพระกรรแสง จึงทูลถามว่า

“ธรรมดาผู้เป็นปราชญ์ย่อมไม่ร้องไห้ นักปราชญ์ย่อม
บรรเทาความโศกของตนได้” แต่นี้พระองค์คิดถึงอะไร คิดถึงตน,
ญาติ, ลูกเมีย, ข้าวเปลือก, หรือทรัพย์สิ้นเงินทองแน่”

พระมหาสุตโสมตรัสตอบว่า

“ไม่ได้คิดถึงตน, ไม่ได้คิดถึงลูกเมีย, หรือทรัพย์สมบัติ
แต่คิดถึงธรรมสัจบุรุษ เพราะหม่อมฉันได้ผัดต่อพราหมณ์ไว้ว่า
จะฟังธรรม ขอให้หม่อมฉันได้ไปฟังธรรมของพราหมณ์เสียก่อน
แล้วจะรีบกลับมา”

“คนผู้มีความสุข” ไปริสาทกล่าว “หลุดพ้นจากปาก
ของมฤตยูแล้ว จะกลับมาสู่มือศัตรูอีกได้หรือ พระองค์เสด็จ
ไปถึงพระราชมณเฑียร ก็จะทรงเปล็ดเปล็น จะกลับมาหาหม่อม
ฉันอีกอย่างไรได้”

“คนที่มัสติลบริสุทธ” พระมหาสุตโสมตอบ “ย่อมจะ
ยอมตายโดยมิให้เสียสัตย์ ถึงแม้ว่าลมจะพัดภูเขาค่อยเคลื่อนไปได้
ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์จะตกลงมาในแผ่นดินได้ แม่น้ำจะไหล
ทวนกระแสได้ ไฟจะแตกได้ ทะเลจะแห้งได้ แผ่นดินจะพลิก
ได้ เขาพระสุเมรุจะถอนรากขึ้นมาได้ หม่อมฉันก็จะพูดเท็จ
ไม่ได้เลย”

เจ้าไปริสายังหายอมเชื่อไม่ พระมหาสุตโสมจึงได้ขอร้อง
ให้เจ้าไปริสาทเอาพระองค์ลงจากม้าก่อน แล้วสาบานให้ว่าจะ
กลับมา เจ้าไปริสาคิดเห็นว่า พระมหาสุตโสมก็มีบุญคุณอยู่

จะกลับหรือไม่กลับก็ตามใจ จะลองปล่อยไป ถ้าพระมหา
 สุตโสมไม่กลับ ก็จะยอมเอาเลือดของตนเองทำพิธี คิดดังนี้
 แล้วก็ปล่อยไป

ในเวลานั้นพวกพลของพระมหาสุตโสมก็ยังคงตั้งกระบวน
 อยู่นอกพระนคร เพราะความเชื่อมั่นว่า ถึงอย่างไรก็ดี พระมหา
 สุตโสมคงจะสามารถทรมานเจ้าโปริสาทได้สำเร็จ เมื่อเจ้าโปริสาท
 ได้ฟังถ้อยคำไพเราะสักสองสามคำ ก็จะมีใจอ่อนโยนลงได้ ครั้น
 เห็นพระมหาสุตโสมเสด็จมาแต่ไกล ทวยราษฎร์พากันยินดีเป็น
 ล้นพ้น ต่างกราบทูลถามว่า ถูกจับ โปริสาททำอะไรบ้าง

“เจ้าโปริสาทได้ทำกิจที่ทำได้ยาก” พระมหาสุตโสมตรัส
 ตอบ “ถึงแม้เธอจะดุร้ายเช่นนั้น แต่เมื่อได้รับคำมั่นของเราแล้ว
 ก็ปล่อย”

พระมหาสุตโสมเสด็จสู่พระนคร พอเข้าพระราชวัง รับสั่ง
 ให้หาพราหมณ์ทันที และรับสั่งให้ปฏิบัติพราหมณ์อย่างเรียบร้อย
 แล้ว พระราชทานเครื่องเสวยของพระองค์แก่พราหมณ์ เสร็จ
 แล้วพระองค์จึงเสวยเชิญพราหมณ์ให้นั่งแท่นที่บูชา พระองค์
 ประทับข้างล่างทรงสักการพราหมณ์ด้วยของหอมและดอกไม้ เพื่อ
 ขอรอราชนาพิงคาถา ซึ่งทรงเชื่อว่าเมื่อได้ทรงฟังแล้วจะเป็น
 ประโยชน์แก่พระองค์

พราหมณ์ฟอกมือด้วยของหอม นำคัมภีร์ออกจากถุง แล้ว
 จึงกล่าวคาถาทั้ง ๔ เป็นลำดับไป

คาถาที่ ๑

การสมาคมกับสัตว์บุรุษ แม้แต่คราวเดียว ก็ย่อมคุ้มครอง
รักษาผู้สมาคม แต่การสมาคมกับอสัตว์บุรุษ แม้มากมายหลายครั้ง
ก็คุ้มอะไรไม่ได้

คาถาที่ ๒

พึงคบกับสัตว์บุรุษ พึงทำความสนิทสนมกับสัตว์บุรุษ เพราะ
เมื่อรู้ธรรมของสัตว์บุรุษแล้ว ก็ย่อมจะมีแต่ความเจริญ หากความ
เสื่อมมิได้

คาถาที่ ๓

ราชรถอันงดงามยังเก๋คร่ำคร่าลงได้ ร่างกายของบุคคลก็ถึง
ความชราได้ แต่ธรรมของสัตว์บุรุษย่อมไม่รู้จักแก่ และสัตว์บุรุษ
กับสัตว์บุรุษย่อมจะรู้จักเข้าใจกันได้

คาถาที่ ๔

ฟ้าและแผ่นดิน พืชของมหาสมุทร ย่อมจะอยู่ไกลฉนั้นใด
ความคิดของสัตว์บุรุษและอสัตว์บุรุษก็ย่อมจะไกลกับฉนั้น

เมื่อได้ทรงฟังคาถานี้แล้ว พระมหาสุตโสมพพระพุทธย์มาก
ประทานทรัพย์ให้แก่พราหมณ์ถึงสี่พัน แล้วก็รับสั่งให้จัดส่ง
พราหมณ์ให้ถึงบ้านโดยสวัสดิภาพ มีเสียงแซ่ซ้องสาธุการ ใน

การบำเพ็ญพระราชกุศลน้อยอย่างมาก แต่พระราชบิดากับพระราชมารดาของพระองค์ท่านนั้น เมื่อทราบว่ายายตั้งสี่พันก็กริ้ว เพราะทรงเสียดายทรัพย์ พอพระมหาสุตโสมนไปเฝ้าก็ตรัสพ้อ ว่าช่างให้เงินพรหมณ์ถึงสี่พัน พระมหาสุตโสมนตรัสตอบว่า

“หม่อมฉันไม่ปรารถนาความเจริญในทางทรัพย์ หม่อมฉันไม่รู้จักกัณฑ์ด้วยสุภานิต ดุจมหาสมุทรไม่รู้จักกัณฑ์น้ำ การศึกษาวิชาเช่นนั้น แม้จะศึกษาจากทาส ก็จะต้องทำความเคารพ ”

“แผ่นดินนี้ทั้งหมดเป็นของพระองค์ ” พระมหาสุตโสมนตรัสต่อ “ ส่วนหม่อมฉันได้ปฏิญาณต่อโปริสาทไว้แล้วว่า พอพึงธรรมเสร็จก็จะกลับไปหา และบัดนี้หม่อมฉันก็จะทูลลาไป ”

ทันใดนั้นพระราชบิดาดกพระทัย รับสั่งแก่พระราชบุตรว่า ทำไมจึงพูดเช่นนั้น กองทัพ ช้าง ม้า ทรัพย์พลของเรามีมากพอที่จะจับศัตรูฆ่าเสียได้

“เจ้าโปริสาทได้ทำกิจอันยากที่จะทำได้ ” พระมหาสุตโสมนทูล “ เพราะจับหม่อมฉันได้ทั้งเป็นแล้วปล่อยมา หม่อมฉันยังนึกถึงบุญคุณของเขายู่ จะคิดประทุษร้ายต่อเขาอย่างไร ? ”

ก็นั้น พระมหาสุตโสมนประทับอยู่ในวัง แต่พอรุ่งขึ้นก็กลับไปหาเจ้าโปริสาท

ในเมื่อพระมหาสุตโสมนเสด็จไปแล้ว เจ้าโปริสาทก็ยังคงคิดอยู่ว่า เจ้าสุตโสมนจะมาหรือไม่ก็ตามที่ ถ้าไม่มาก็จะเอาเลือดของตนเองทำพิธี เจ้าโปริสาทก็เตรียมทำเชิงตะกอนก่อไฟลุก

โพลง แล้วก็นั่งเหลาหาลาวอยู่ พอดีพระมหาสุตโสมเสด็จไปถึง
เจ้าโปริสาทก็ใจมาก ทูลถามว่า “พระองค์เสด็จไปทำกิจที่ควร
ทำเสร็จแล้วหรือ ?”

“ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว” พระมหาสุตโสมตรัสตอบ
“เชิญท่านเอาหม่อมฉันบูชาเทพดาของท่านเถิด”

เจ้าโปริสาทได้ยินดังนั้น เห็นว่าพระราชาของคันทะไม่ทรงหวาด
หวั่นต่อมรณภัยที่จะมาถึงเลย คงเป็นด้วยอานุภาพของคาถาที่ทรง
ฟังมากะมัง โปริสาทอยากทราบข้อความในคาถานั้นบ้าง จึงได้
ทูลว่า

“การกินของหม่อมฉันเอาไว้ที่หลังก็ได้ และเชิงตะกอนนี้
ก็ยังเป็นควนอยู่ ให้อันตรายเสียก่อนจึงจะย่างให้เนื้อสุกได้ดี
หม่อมฉันอยากขอฟังคาถาที่พระองค์ได้ฟังมานั้นเสียก่อน”

“เจ้าโปริสาท” พระมหาสุตโสมรับสั่ง “พระองค์เป็นผู้
ประพฤติน่าชอชมรม ต้องจากแคว้นแคว้นบ้านเมืองก็เพราะ
เหตุนี้ ส่วนคาถาที่ท่านอยากฟังนี้ ย่อมกล่าวสรรเสริญธรรม
ฉะนั้นบุคคลที่ไม่ชอชมรมอย่างท่านจะฟังได้ลงรอยกันหรือ ?”

เจ้าโปริสาทก็ไม่โกรธ แต่ได้ทูลถามพระมหาสุตโสมว่า

“หม่อมฉันเป็นผู้ประพฤติน่าชอชมรมคนเคี้ยวหรือ ?
ส่วนพระราชาหรือคนที่เที่ยวไปตามป่า บึงเนื้อล่าสัตว์ต่าง ๆ ก็คือ
คนที่ฆ่าคนตายก็ดี ย่อมมีบาปกรรมเหมือนกัน แต่เหตุใดหนอ
พระองค์จึงตรัสว่าแต่หม่อมฉันเท่านั้น ว่าประพฤติน่าชอชมรม”

“เนื้อ ๑๐ ชนิด” (คือ เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้อ เนือราชสีห์ เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อหมี เนื้อเสือดาว) กษัตริย์ผู้ทรงทราบขัตติยธรรมไม่ควร เสวย พระองค์เสวยเนื้อมนุษย์ ฉะนั้นเรียกว่าพระองค์ประพฤติ ไม่ชอบธรรม”

“ส่วนพระองค์เองเล่า” ไปริสาทตอบ “พันทมไปริสาท ไปแล้ว กลับมาหาอีกได้โดยไม่งัดถึงความพินาศของตน ทรง นึกว่าพระองค์ฉลาดแล้วหรือ ?”

“คนฉลาดในขัตติยธรรมควรเป็นเช่นนั้น หม่อมฉันเป็นผู้ รักษาความสัตย์จึงได้กลับมา”

“พระองค์ทรงเห็นอานิสงส์อะไรด้วยความสัตย์ จึงถึงกับ ขอมละทิ้งทรัพย์สินสมบัติและสิ่งที่น่ารื่นรมย์ทุกอย่าง”

“รสอันใดบรรดาที่มีอยู่ในพื้นแผ่นดินนี้ก็ดี ความสัตย์ ย่อมดีกว่าสรรพพรสเหล่านั้น เพราะสมณะพราหมณ์ที่ตั้งอยู่ใน ความสัตย์ย่อมข้ามฝั่งแห่งชาติและมรณะได้”

ในระหว่างนี้เจ้าไปริสาท แลดูพระพักตร์พระมหาสุตโสม ผ่องใสอย่างพระจันทร์เต็มดวง ถึงแม้จะเห็นอยู่แล้วว่า เชิง ตะกอนมีถ่านแดงอยู่ และภัยพิบัติจะมาถึงในไม่ช้านี้แล้วก็ได้ ไปริสาทยังนึกแน่ใจยิ่งขึ้นว่า ทั้งนี้เป็นด้วยอานุภาพแห่งคาถา หรืออำนาจแห่งความสัตย์ หรืออะไรสักอย่างหนึ่ง ยากจะทราบ ความจริงจึงทูลถามต่อไป

“ในเวลานี้ความกลัวตายของพระองค์ไม่มีบ้างดอกหรือ ? และพระองค์ผู้ตรัสถึงความสัจย์ ไม่มีพระทัยท้อแท้บ้างหรือ ?

“กิจอันค้างหลายอย่าง หม่อมฉันได้ทำแล้ว การบูชาอย่างใด ๆ ที่บัณฑิตสรรเสริญ หม่อมฉันก็ได้บูชาแล้ว หนทางที่จะเดินไปสู่ปรโลก หม่อมฉันก็ได้แผ้วถางไว้ราบรื่นดีแล้ว ผู้ตั้งอยู่ในธรรมเช่นหม่อมฉัน ไหนเลยจะกลัวตาย”

“พระราชบิดาพระราชมารดา หม่อมฉันก็ได้บำรุงแล้ว” พระมหาสุตโสมตรัสต่อ “ในฐานะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน หม่อมฉันก็ได้เคยปกครองแล้วอย่างเป็นธรรม การอุปการะในพวกญาติมิตร หม่อมฉันก็ทำแล้ว บุญทานก็ทำแล้วเป็นอันมาก สมณะพราหมณ์ก็ได้อุปถัมภ์ให้อิ่มหนำ นับว่าหม่อมฉันบริสุทธแล้ว หม่อมฉันไม่เดือดร้อนที่จะไปสู่ปรโลก เชิญท่านฆ่าหม่อมฉันบูชาเทวดาของท่านเถิด”

เจ้าโปริสาทได้ฟังดังนั้น ตกใจกลัวเป็นอันมาก เพราะเห็นว่าพระมหาสุตโสมเป็นผู้มีความรู้ แสดงธรรมไพเราะ และได้ทำสิ่งที่มีประโยชน์เป็นบุญเป็นกุศลมาก ถ้าหากจะกินหรือฆ่าเสีย คงจะเป็นการให้โทษร้ายแก่ตนเองอย่างยิ่ง หัวใจของโปริสาทอ่อนลงโดยลำดับ และตกลงใจที่จะไม่ทำร้ายพระมหาสุตโสม จึงทูลว่า

“พระสหาย พระองค์เป็นผู้ที่หม่อมฉันไม่ควรกิน ถ้าใครกินพระองค์แล้ว ต้องเปรียบเหมือนกินพิษงูที่ร้ายแรง ศีรษะ

ของคนคนนั้นจะต้องแตกออกไป ๗ เสียงทีเดียว”

“คนสามัญเมื่อได้ฟังธรรมย่อมรู้จักบุญรู้จักบาปได้บ้าง”
 โปริสาทกล่าวต่อ “ใจของหม่อมฉันก็เหมือนกัน ถ้าฟังคาถาที่
 พระองค์ทรงแสดงแล้ว บางทีจะเลื่อมใสในธรรมได้บ้างกระมัง”

“ถ้าเช่นนั้น พระสหายจงฟังให้ดี” พระมหาสุตโสมรับสั่ง
 แล้วทรงตรัสคาถาอย่างเดียวกับที่พราหมณ์ได้แสดงให้พระองค์ฟัง
 ตามที่กล่าวมาตอนต้นแล้วทั้งหมด ทำให้เจ้าโปริสาทเต็มตื่นไป
 ด้วยความปิติ อยากจะหาอะไรถวายพระมหาสุตโสม แต่ก็ไม่มี
 อะไร จึงถวายคำมั่นแก่พระเจ้าสุตโสมว่า ถ้าพระเจ้าสุตโสมต้อง
 การอะไรให้เลือกเอา ๔ อย่าง จะยอมให้อย่างเป็นพร ๔ ประการ

“ขอพระสหายจงมั่นพระทัยเถิด” โปริสาทกล่าว “ตั้ง
 แต่บัดนี้เป็นต้นไป แม้ชีวิตหม่อมฉันก็อาจสละถวายได้” พระ
 มหาสุตโสมทรงเห็นว่าเจ้าโปริสาทกล้าพูดแข็งแรง จึงทรงดำริว่า
 พระองค์จะรับพรของเจ้าโปริสาท แต่ก่อนที่จะรับต้องขอพรว่า
 อย่ากินเนื้อมนุษย์ด้วยข้อหนึ่งให้จงได้ จึงตรัสว่า

“อริยะกับอริยะย่อมมีศักดิ์เสมอกัน ผู้มีบุญญา กับผู้มี
 บุญญา ย่อมมีเกียรติเสมอกัน หม่อมฉันอยากเห็นพระองค์เป็นผู้
 ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บตลอดร้อยปี นี่เป็นพรที่หนึ่งที่หม่อม
 ฉันปรารถนา”

นี่เป็นคำขอที่ฉลาดมาก ทรงขอให้เจ้าโปริสาทมีอายุร้อยปี
 และขอให้พระองค์เองได้เห็น ผู้เห็นจะต้องมีอายุยืนดังร้อย

เหมือนกัน จึงจะเห็นกันได้ เจ้าไปริสาททรงสดับดังนั้น มีความยินดีปลื้มใจเป็นอันมากที่เห็นว่าพระมหาสุตโสมยังต้องการให้คนผู้เป็นมหาโจร มีชีวิตอยู่ยืนาน จึงยอมถวายพระพรทันที เป็นข้อที่ ๑

พระมหาสุตโสมตรัสต่อไปว่า “เจ้าแผ่นดินผู้เป็นกษัตริย์ เหล่าใดในชมพูทวีปนี้ พระองค์อย่ากินเจ้าแผ่นดินเหล่านั้น นี่เป็นพรข้อ ๒ ที่หม่อมฉันปรารภนา”

เจ้าไปริสาทก็ยอมถวายพระพรนั้น รับว่าจะไม่กินพระเจ้าแผ่นดินเหล่านั้น เป็นพระพรที่ ๒ ที่ยอมถวาย

“กษัตริย์ร่อยเอ็ด ที่ถูกพระองค์จับร่อยพระหัตถ์ไว้” กำลังพระพักตร์นองด้วยอัสสุชลกระแสงอยู่นั้น ขอพระองค์จงปล่อยให้กลับไปสู่แว่นแคว้นของตน ๆ นี่เป็นพระพรที่ ๓ ที่หม่อมฉันพึงปรารภนา” พระมหาสุตโสมรับสั่ง

พระเจ้าไปริสาทก็ยอมถวายพระพร ยอมจะปล่อยให้กษัตริย์ไปสู่แว่นแคว้นของตน ๆ ตามเดิม

พระพรที่ ๔ นั้น พระมหาสุตโสมตรัสว่า “แว่นแคว้นของผู้คนที่อยู่เป็นปึกแผ่นรวบรวมกันดี กลับต้องทิ้งบ้านช่องหนักระจัดกระจายไป ความหวาดเสียว กลัวภัยอันร้ายจะมาถึงตัว ต้องหนีเข้าที่ซ่อนเร้นทั้งนี้ก็เพราะกลัวพระองค์จะจับกิน เพราะฉะนั้นขอพระองค์ทรงเว้นจากกินเนื้อมนุษย์เสียเถิด นี่เป็นพระพรที่ ๔ ซึ่งหม่อมฉันปรารภนา”

พอรับสั่งขึ้น เจ้าโปริสสาก็ตบมือหัวเราะทูลว่า “ทรง
ขอพรข้อนี้เท่ากับขอชีวิตหม่อมฉันทีเดียว อย่าให้หม่อมฉันต้อง
ถวายเลย ขอเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นเถิด เพราะเณรมนุษย์เป็น
อาหารที่ชอบใจของหม่อมฉันเป็นที่สุดมานานแล้ว หม่อมฉัน
ยอมเข้าป่ายอมสละทุก ๆ สิ่งก็เพื่อเณรมนุษย์เท่านั้น ”

“ ถ้าพระองค์มัวคิดอยู่ว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ชอบของเรา มัวทำ
ตนให้เหินห่างจากความดี ลุ่มหลงมัวเมาอยู่แต่ของชอบทั้งหลาย
จะไม่ได้ประสบสิ่งที่ชอบหรือ ความสุข ในภพหน้า ”

พระเจ้าโปริสสาก็ยังทูลอ้อนวอนขอพระพรอย่างอื่น โดย
อ้างเหตุแต่ว่า เณรมนุษย์เป็นที่ชอบอย่างยิ่ง ไม่อยากจะถวาย
เพื่อเลิกการกินเณรมนุษย์เลย

“ คนใดทำตนให้ห่างจากความดี ” พระมหาสุตโสมตรัส
“ มัวหลงชอบแต่สิ่งที่ตนชอบ อันไม่เป็นธรรม เปรียบเหมือน
นักเลงดื่มสุราที่เป็นยาพิษ บุคคลเช่นนั้นจะได้รับทุกข์ในเบื้อง
หน้า ส่วนบุคคลใดที่รู้สึกตัวละเว้นได้ก็เหมือนคนต้องทุกข์ที่ได้
ดื่มไอศด จะได้รับความสุขในกาลต่อไป ”

คำพูดเหล่านี้ทำให้เจ้าโปริสสาทพอที่จะรู้สึกตัวได้บ้าง แต่ก็
ยังเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ยังรำพรรณต่อไปอีกว่า ต้องทิ้งพระ
ราชบิดามารดา ราชสมบัติ พระญาติพระวงศ์ทั้งหลายก็เพราะเหตุ
เณรมนุษย์เท่านั้น จะยอมถวายอย่างไรได้

“ ธรรมดาว่าบัณฑิต ” พระมหาสุตโสมตรัสตอบ “ ย่อมไม่

กล่าววาทเป็นสอง คนเราเมื่อบอกให้อะไรแล้วกลับไม่ให้ ก็ไม่ควรบอกให้แต่ในขั้นต้นทีเดียว พระองค์ได้ตรัสเมื่อตะกัณว่า ขอพระสหายจงมีพระทัยเกิด ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป แม้ชีวิตหม่อมฉันก็อาจสละถวายได้ การสละชีวิตได้นั้นเป็นธรรมของสัตบุรุษ ขอพระองค์ผู้เป็นพระราชาจงทรงสมบูรณ์ด้วยธรรมของสัตบุรุษเกิด ”

“ บুদ্ধคลึงสละทรัพย์ เพื่อรักษาส่วนสำคัญของร่างกายไว้ พระมหาสุตโสมตรัสต่อ “ และพึงสละส่วนสำคัญของร่างกาย เพื่อรักษาชีวิต แต่เมื่อระลึกถึงธรรมขึ้นมาแล้ว ก็พึงสละชีวิต เพื่อรักษาธรรม ”

“ ขันขื่อว่าถ้อยคำของอาจารย์ผู้มั่งคั่งแล้ว ไม่ควรจะทำลายหม่อมฉันที่เคยเป็นอาจารย์ของพระองค์มาแต่ยังทรงพระเยาว์และบัดนี้ก็ยังมากล่าวคาถาอันประเสริฐให้พระองค์ฟังอีก พระองค์ควรทรงเชื่อฟังถ้อยคำของหม่อมฉัน ”

เจ้าไปริสาทน้าพระเนตร์ไหลอาบพระพักตร์ กราบลงแทบพระบาทพระมหาสุตโสมแล้วทูลว่า

“ เนิมนุชย์เป็นที่ชอบใจของหม่อมฉันมานาน หม่อมฉันเข้าป่าก็เพราะอาหารอันนี้ แต่เมื่อพระสหายตรัสขอหม่อมฉันแล้ว หม่อมฉันก็ถวายได้ ”

เป็นอันว่า พระมหาสุตโสมทรงมีชัยแก่เจ้าไปริสาท เมื่อปราบเจ้าไปริสาท ให้อยู่ในอำนาจด้วยถ้อยคำอันไพเราะของพระ

องค์แล้ว ก็เสด็จเข้าไปหาพวกกษัตริย์ที่กำลังถูกผูกแขวนอยู่กับ
ต้นไม้ รับสั่งว่าถ้ากษัตริย์ทั้งหลายนี้จะยอมปฏิญาณว่าจะไม่
ทำร้ายเจ้าโปริสาทต่อภายหลัง แล้วก็แกะปลดให้รอดชีวิตให้
หมด กษัตริย์ทั้งหลายก็รับคำ พระมหาสุทโสมกับเจ้าโปริสาท
ก็ช่วยกันตัดเชือกปลดกษัตริย์เหล่านั้นออกทีละองค์ ช่วยกัน
ชำระล้างบาดแผลและหาอาหารมาเลี้ยงดูอยู่ตลอดสามวัน จน
กษัตริย์เหล่านั้นมีกำลังพอที่จะกลับบ้านเมืองของตนได้แล้ว จึงได้
ปล่อยไป ครั้นแล้วก็รับสั่งให้เจ้าโปริสาทเสด็จกลับเข้าพระนคร

“หม่อมฉันไม่อาจจะกลับคืนเข้าพระนครได้” เจ้าโปริสาท
กล่าว “ชาวพระนครทั้งหลายสิ้นเป็นศัตรูของหม่อมฉัน เขาจะ
ปลดชีวิตหม่อมฉันด้วยไม้ท่อนก้อนหินหรือหอกขวาน อีกประ
การหนึ่งเมื่อหม่อมฉันกินเนื้อมนุษย์ไม่ได้แล้ว ก็จะมีชีวิตอยู่ไม่
นานเท่าไร หม่อมฉันเลิกเห็นแก่ตัวแล้ว จะไม่กลับเข้าไปอีก
เชิญพระองค์เสด็จเถิด”

เจ้าโปริสาททูลพลางกรรแสงพลาง เหมือนอย่างว่าไม่ได้เคย
เป็นโจรใจร้ายมาก่อนเลย

“พระสหายโปริสาท” พระมหาสุทโสมตรัส “อย่าทรง
ลืมนะว่าหม่อมฉันคือสุทโสม แม้บุรุษใจร้ายอย่างพระองค์หม่อม
ฉันยังปราบลงได้ นับประสาอะไรแต่ชาวเมืองของพระองค์ ถ้า
เขาไม่ยอมให้พระองค์เข้าเมืองจริง ๆ เราก็ไปอยู่ด้วยกัน หม่อม
ฉันจะแบ่งราชสมบัติของหม่อมฉันออกเป็นสองภาค ถวายให้

พระองค์ครอบครองภาคหนึ่ง ”

ถ้อยคำทั้งนี้แทนที่จะทำให้เจ้าไปริสาทศพระทัย กลับทรง
กรรแสงหนักขึ้นด้วยความรักและความเห็นใจมิตรอันประเสริฐ

“แต่ก่อนทีเดียว” พระมหาสุตโสมาตรัสต่อ “พระองค์
เคยเสวยพระกระยาหารอันโอชะรส ที่พวกห้องเครื่องผู้ฉลาดปรุง
ถวาย นางกษัตริย์ล้วนแต่เฝ้าบาร่างงาม เคยแวดล้อมพระองค์
ให้ชื่นบาน พระแท่นที่บรรทมก็มีเครื่องลาดอันอ่อนนุ่ม ซึ่ง
พระองค์ได้เคยบรรทมเป็นสุข เวลาพลบค่ำก็มีการพ้อนรำขับร้อง
ประสานเสียงเสนาะโสต ราชอุทยานของพระองค์ก็บริบูรณ์ด้วย
บุปผชาตินานาพรรณ ในพระองค์จึงจะทิ้งสิ่งเหล่านี้และมา
อยู่ในป่าแต่ผู้เดียวเล่า ”

ข้อความที่ทรงพรรณนาถึงความสุขอันร่มเย็นเหล่านี้ ทำให้เจ้า
ไปริสาทกลับพระทัยที่จะเข้าสู่พระนคร และตรัสแก่พระมหา
สุตโสว่า

“ดวงจันทร์ในคราวข้างแรม ย่อมจะหมดแสงลงทุกวัน
ฉันใด การคบคนที่ชั่วเลวก็ย่อมกระทำให้ชีวิตมืดลงทุกทีฉันนั้น
หม่อมฉันก็เหมือนกัน เพราะมีคนทำเรื่องต้นที่เลวทรามมัน
เอา^๕เนืองนิตย์มาให้หม่อมฉันกิน หม่อมฉันจึงได้ทำบาปกรรม
อันจะนำตัวไปสู่ทุกคติ แต่ดวงจันทร์ในเวลาข้างขึ้น ย่อมจะ
ส่องแสงมากขึ้นทุกวันฉันใด การคบคนดีก็ย่อมจะทำให้ชีวิต
สว่างไสวขึ้นทุกทีฉันนั้น หม่อมฉันก็เหมือนกัน ได้อาศัยพระองค์

จึงจะได้ทำกุศลกรรมอันจะนำไปสู่สุคติ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมแห่งประชาชน” เจ้าโปริสาทตรัสต่อ “น้ำที่ตกลงในที่ดอนย่อมค้างอยู่ไม่นานฉนั้นใด การคบกับคนที่เลวร้ายก็ย่อมคบกันไม่ได้ฉนั้นฉนั้น แต่สำหรับพระองค์ผู้เป็นบุรุษที่กล้าหาญอย่างประเสริฐสุด การคบพระองค์เป็นการคบสัตบุรุษ ย่อมจะยั่งยืนนาน เหมือนน้ำที่ตกลงในสระฉนั้นแล”

“ไมตรีที่มีต่อสัตบุรุษ” เจ้าโปริสาทตรัสต่อ “ย่อมไม่เสื่อมทรามจนตลอดชีวิต แต่ไมตรีที่มีต่อสัตบุรุษย่อมจะเสื่อมเร็ว เพราะฉนั้นฉนั้นกรรมของสัตบุรุษกับกรรมของอสัตบุรุษ จึงผิดกันไกล เหมือนอย่างที่พระองค์ได้ตรัสมาแล้ว”

เมื่อการทุก ๆ อย่างเรียบร้อยแล้ว พระมหาสุตโสมก็พาเจ้าโปริสาทไปส่งที่เมืองพาราณสี พอพลเมืองทราบว่พระราชาของตนกลับมา ก็เปิดประตูเตรียมอาวุธพรักรพร้อมไม่ยอมให้เข้าเมือง พระมหาสุตโสมต้องให้เจ้าโปริสาทประทับอยู่นอกเมือง แล้วพระองค์เองก็เข้าไปประกาศพระนามของพระองค์ ครั้นพลเมืองเปิดประตูรับ ก็เสด็จเข้าไปหาเสนาบดี และพระเทวีของเจ้าโปริสาท ครั้นแล้วเจ้าโปริสาทกลับประทับเป็นคนดีที่สุดแล้ว แต่ทั้งเสนาบดี, ทั้งพระเทวีและพลเมืองก็ยังไม่ยอมคืนดีกับเจ้าโปริสาทอยู่นั่นเอง.

“พระราชที่ทรงเอาชนะคนที่ไม่ควรเอาชนะ จะนับเป็น
พระราชไม่ได้” พระมหาสุตโสมาตรัส “เพื่อนที่คอยเอาชนะ
เพื่อนกันนับเป็นเพื่อนไม่ได้, ภรรยาที่ไม่ยอมให้อภัยแก่สามี ก็
นับเป็นภรรยาไม่ได้ และบุตรที่ไม่ได้เลี้ยงบิดามารดาก็นับเป็น
บุตรไม่ได้เหมือนกัน ..

“ชุมนุมใดที่ไม่มีคนดีจะเป็นชุมนุมขึ้นมาไม่ได้” ทรงตรัส
ต่อ “คนที่พูดไม่เป็นธรรมก็นับเป็นคนดีไม่ได้เหมือนกัน คนที่
ละความโกรธความริษยาได้แล้ว และพูดเป็นธรรมนั้นแหละ
จึงจะนับว่าเป็นคนดี และคนที่จะต้องพูดถ้อยคำอันไม่รู้จักตาย
คนดีทั้งหลายย่อมจะต้องเชิดชูธรรม เหมือนหนึ่งซึ่งอันควรยก
ขึ้นให้สูงเสมอ ”

พระเทวีและเสนาบดี ได้ฟังถ้อยคำที่เป็นธรรมของพระมหา
สุตโสมนั้น จึงเกิดมีความปลาบปลื้มเห็นชอบด้วยทุกประการ
ปรึกษากันจะทำพิธีเชิญรับเสด็จ พระราชาของตนเข้าพระนครจุ
เดิม จึงบ่าวร้องแก่ประชาชนให้มาประชุมกัน ประกาศให้ทราบ
ว่า พระราชาองค์เก่าของเราตั้งอยู่ในธรรมแล้ว เราทั้งหลาย
สมควรจะเชิญเสด็จเข้าสู่พระนคร แล้วจึงเชิญพระมหาสุตโส
มนเสด็จเป็นประธานไปเฝ้าพระราชา พร้อมด้วยราชบุตรต่างพากัน
ถวายบังคม แล้วให้เจ้าพนักงานกลับตกแต่งพระเกศาและพระ
มัสสุ แต่งพระองค์ทรงน้ำ เสร็จตามขัตติยราชประเพณีแล้วจึง

เชิญเสด็จขึ้นอภิเษกเป็นพระราชานันใหม่.

ข่าวนี้จึงได้ลือเลื่องไปทั่วทุกแคว้น และทุก ๆ แห่งก็
สรรเสริญพระปรีชาสามารถของพระมหาสุทโสม ส่วนชาวนคร
อินทปัตร์เมื่อทราบดังนั้นดีใจเป็นอันมาก ได้ส่งทูตไปเชิญเสด็จ
พระมหาสุทโสมกลับพระนคร พระมหาสุทโสมประทับอยู่ที่
พาราณสีประมาณ ๑ เดือน ครั้นส่งสอนตักเตือนให้เจ้าโปริสาท
หลายอย่าง และสั่งให้สร้างโรงทานที่ประตูพระนคร ๔ แห่ง กับ
ที่ประตูพระราชวัง ๑ แห่ง รวม ๕ แห่ง ในการบำเพ็ญทาน ให้
ทรงประพฤติราชธรรม มิให้กำเริบจิตต์คิดในทางที่เป็นบาปได้อีก
แล้วก็เสด็จกลับพระนครของพระองค์ ตั้งแต่นั้นพระเจ้าโปริสาท
ก็ครองราชสมบัติโดยธรรมตลอดมา.

ឯកសារដែលបានរកឃើញ ថាបានរកឃើញ ឯកសារ
បានរកឃើញ តាមប្រព័ន្ធ ទាំងនេះ តាមប្រព័ន្ធ

វ.ស. ២០២០